

Resum del XVIII Seminari “Populisme i Xenofòbia. Radicalització política en democràcies consolidades” Fundació Olof Palme

El passat 8 d'abril de 2025 va tenir lloc, a la Casa de Convalescència de la Universitat Autònoma de Barcelona, el XVIII Seminari sobre Populisme i Xenofòbia, sota el títol “Radicalització política en democràcies consolidades”. Aquesta jornada, organitzada per la Fundació Internacional Olof Palme en col·laboració amb la Fundació Rafael Campalans, va esdevenir un espai de reflexió sobre els discursos d'odi, la instrumentalització de la immigració i el creixement de l'ultradreta.

L'acte es va iniciar amb la intervenció d'Anna Balletbò, presidenta de la Fundació Internacional Olof Palme, que va fer una crida a defensar els drets fonamentals davant l'auge de la xenofòbia. Va recordar que “la gent té dret a buscar una vida millor, a treballar i a instal·lar-se amb la seva família”, i va advertir que l'increment del populisme i de la xenofòbia amenaça els valors democràtics que fonamenten la Unió Europea. Amb aquestes paraules, va situar el debat en el marc d'una crisi de valors que posa en qüestió els pilars del sistema democràtic.

Tot seguit, Pau Solanilla, vicepresident de la Fundació Rafael Campalans, va aprofundir en la idea que la democràcia no és irreversible i que, a través d'ella, poden arribar al poder projectes autoritaris. Va defensar que la lluita contra el populisme i la xenofòbia ha de partir de la reconstrucció d'un horitzó de progrés compartit, basat en l'esperança. Va alertar també sobre la creixent confusió i desinformació al voltant de la immigració i sobre com els discursos d'odi. “Els espais buits no existeixen —va afirmar— ni els polítics ni els emocionals. Si no reconstruïm la idea de progrés, aquests espais els ocuparan o bé els partits i institucions democràtiques, o bé els populistes i l'extrema dreta amb discursos simplistes i molt emocionals”.

En aquesta mateixa línia, Anna Terrón va posar el focus en la construcció simbòlica de les persones migrades com a “altres”. Va subratllar que la xenofòbia no és conseqüència de la immigració, sinó del nostre propi sistema social. “Com tractem la immigració és la resposta de com tractem el populisme i la xenofòbia”, va afirmar. També va desmuntar mites sobre la irregularitat, i sobre les pròpies persones migrades, ideals i creences falses que s'expandeixen per agitar a la població.

Oriol Bartomeus, director de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS), va exposar la bretxa ideològica creixent entre nois i noies adolescents. Mentre ells s'inclinen cap a la dreta radical amb discursos racistes i autoritaris, elles mostren un fort compromís amb el feminisme, la lluita contra les violències sexuals i el rebuig de la xenofòbia. Bartomeus va destacar que l'extrema dreta té un vot marcadament masculí i jove, expressió d'una crisi de sentit i de pertinença davant un món que molts joves no entenen ni senten seu. Va afegir que la ultradreta ha sabut construir un relat emocional dirigit a aquests nois, que creixen envoltats d'incertesa i ressentiment, oferint-los un culpable extern per explicar el seu malestar: “si us sentiu així, és culpa de les feministes, dels migrants, de les minories”.

Des d'una mirada més centrada en una discriminació històrica, Ricard Valentí va denunciar la persistència del racisme envers el poble gitano. Va posar de manifest l'ús quotidià d'expressions pejoratives i l'estereotip que associa la seva comunitat amb la delinqüència o la marginalitat. Valentí va reivindicar la riquesa cultural gitana, com per exemple el flamenc, i va

recordar que moltes dones acusades de bruixeria al llarg de la història eren gitanes. La seva intervenció va ser una crida a reconèixer i respectar la identitat gitana com a part indestriable del teixit social.

En un pla més analític, Joan Botella, catedràtic de ciència política a la UAB, va fer una lectura històrica del fenomen xenòfob i va advertir de l'error de l'esquerra a l'hora de menysprear o deslegitimar els votants de l'extrema dreta, titllant-los de bojós o ignorants. Segons Botella, són persones amb criteri, que prenen decisions polítiques i defensen unes idees. Negar-los aquesta capacitat no fa sinó reforçar-ne els posicionaments. Per combatre l'extrema dreta, calen alternatives sòlides i estructurals, no mirades paternalistes o moralitzadores.

El debat es va aprofundir encara més amb la intervenció de Roger Albinyana, director de l'IEMed, que va analitzar la relació entre immigració i model econòmic. Va afirmar que la immigració és fonamental per al sosteniment de l'economia espanyola, especialment en sectors com l'agricultura i les cures, on la mà d'obra nacional és insuficient. Tanmateix, va assenyalar que, malgrat aquesta necessitat estructural, la immigració genera incomoditat perquè qüestiona identitats i privilegis. Aquesta contradicció —necessitar allò que alhora es rebutja— és, segons Albinyana, un dels motors centrals dels discursos xenòfobs.

En aquest mateix fil, Margarita Arboix, catedràtica i rectora de la UAB entre 2016 i 2020, va destacar el caràcter selectiu de la discriminació. Va assenyalar que col·lectius com les dones llatinoamericanes o de l'Europa de l'Est, tot i ser invisibilitzats, són imprescindibles per al funcionament del sistema de cures. Aquest silenci no és fruit del respecte, sinó d'una necessitat estructural: sense elles, el sistema no es podria sostenir. Això demostra que la discriminació no només és ètnica, sinó també funcional i classista.

Finalment, el professor Xavier Casals va tancar el seminari amb una reflexió sobre l'evolució de l'extrema dreta a Catalunya. Va recordar que aquest no és un fenomen nou: des dels anys noranta hi ha hagut presència d'aquest corrent, tot i que va guanyar visibilitat amb la fundació de Plataforma per Catalunya l'any 2002. Segons Casals, l'extrema dreta ha estat present de manera latent fins i tot en períodes de forta mobilització política, com durant el procés independentista, en què el discurs xenòfob va quedar silenciats no pas per absència, sinó per estratègia. En aquell context, gran part del moviment independentista compartia una base comuna i parlar d'immigració podia dividir. Per això, algunes formacions van optar per no tocar aquest tema, tot i que dins del moviment hi havia sectors amb tendències populistes i excloents. Avui, molts antics votants de PxC han anat cap a Aliança Catalana, que adapta els discursos d'extrema dreta als malestares socials actuals. L'extrema dreta, com va explicar Casals, no desapareix: canvia de nom, de forma i de relat, però persisteix i es reinventa.

El seminari va posar de manifest la necessitat urgent d'abordar la radicalització política des d'una perspectiva transversal i ampla. Les intervencions van coincidir a assenyalar que l'auge del populisme i la xenofòbia no és fruit de la casualitat, sinó de desequilibris profunds que afecten la cohesió social, la percepció del futur i la construcció de la identitat col·lectiva. La normalització de l'odi i la instrumentalització de les emocions contribueixen a reforçar aquests discursos. En aquest context, cal reforçar el vincle entre democràcia i justícia social, combatre la desinformació i recuperar un relat esperançador capaç de generar horitzons compartits.